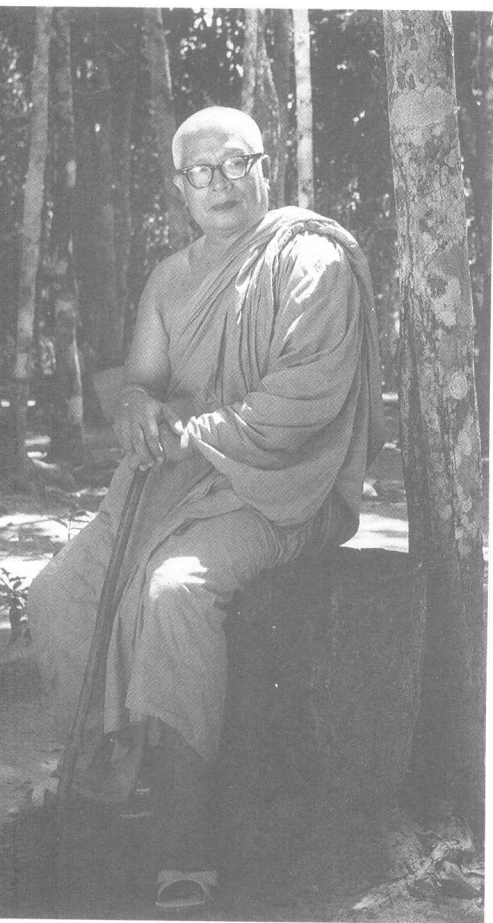

พุทธทาส อินทปัญโญ

ความเป็น
และไม่เป็น

ทั้ง

ความ

เป็นหนึ่ง

และ

ไม่เป็น

หนึ่ง

พุทธทาสภิกขุ

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)

โอวาทพระภิกษุในพรรษา

แสดง ณ สวนโมกขพลาราม ไชยา - ๒๙ กันยายน ๒๕๓๐

จัดพิมพ์โดย

กองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์

กองทุนห้องสมุดศาลาจำปรัตน์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์

กองทุนเสถียรธรรม เสถียรธรรมสถาน

ท่านผู้ใดเห็นคุณค่าของหนังสือนี้

ประสงค์จะช่วยเผยแพร่เป็นธรรมทาน

ติดต่อโดยตรงได้ที่

ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐

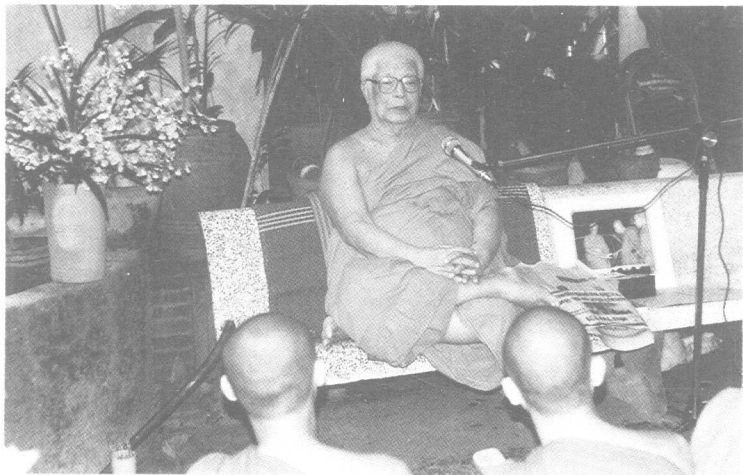
โทร. ๕๘๓-๔๒๕๓, ๕๘๔-๓๐๗๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๔๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

แม่พิมพ์ โดย สุนทรพิพัฒน์ โทร. ๘๐๓-๒๒๕๙

พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง จำกัด โทร. ๕๘๓-๙๐๐๑, ๕๘๔-๒๒๕๑

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

พุทธทาสภิกขุ

การพูดกันในวันนี้ จะพูดถึงเรื่อง “ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้” โดยที่รู้สึกว่าคุณยังไม่รู้จักสิ่งนี้กันนัก แล้วก็เห็นว่ามันไม่เกี่ยวกับธรรมะก็ได้ เกี่ยวกับกุณห์นิยมสินใช้เขาเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับธรรมะ ที่จริงความหมายนี้สำคัญมาก เพราะว่าความเป็นหนี้มันนะมันก็ไม่ใช่ธรรมะ ความไม่เป็นหนี้จึงจะเป็นธรรมะ บางคนไม่รู้จักกล่าวแม้แต่คำว่า “ขอบใจ” หรือ “ขอบคุณ” เพราะมันไม่รู้สึก ถ้ารู้สึกและรู้จักกล่าวคำว่า “ขอบคุณ” “ขอบใจ” อย่างน้อยก็ยังเป็นการใช้หนี้ไปตามแบบตามโอกาส

คนที่มิแต่รับเอาๆ ไม่มีให้เลยนี้ มันเป็นที่เกลียดชังของคนทั้งหลาย มันมิแต่รับเอาๆ ก็คือเป็นหนี้ แล้วมันไม่เคย

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ให้เลย ตีแต่เอา ไม่มีให้ นั่นนะคือคนเป็นหนี้ แต่คนนั้นมันกลับรู้สึกว่าได้ เราได้เปรียบ เราได้อะไรอยู่คนเดียว มันก็กลายเป็นไม่มีธรรมะ ก็คือไม่มี หิริ และ โอตตปปะ นั่นเอง ถ้ามันมีหิริและโอตตปปะอยู่บ้างมันจะทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่ไม่รู้จักตอบแทนคุณเขานั้นก็คือความไม่มีหิริและโอตตปปะมักจะเรียกกันอย่างหนึ่งว่าเป็นคนอกตัญญู เป็นคนอกตัญญูก็คือ คนที่ไม่ใช้หนี้

ที่นี้ขอให้สังเกตดูให้ดีว่า เราเป็นหนี้กันอย่างไร มันหลักใหญ่ใหม่ที่จะไม่เป็นหนี้ จะเป็นหนี้เรื่อยไปๆ ใช้กันไปมา หรือไม่ใช้ก็แล้วแต่ จนกว่าจะเป็นพระอรหันต์ หรือว่าหมดตัวตน หมดอึดตายตัวตน มันจึงจะพ้นจากความเป็นหนี้ ตลอดเวลาที่ยังมีตัวตนยังไม่เป็นพระอรหันต์ มันก็ยังมีการเป็นหนี้ มันก็เป็นหนี้โดยธรรมชาติ

เป็นหนี้ตามธรรมชาติ นี้ก็อย่างหนึ่ง เป็นหนี้ตามสมมติหรือบัญญัติกันตามกฎหมายตามประเพณี นี่มันก็อย่างหนึ่ง มันมีอยู่ ๒ หนี้ หนี้ตามกฎหมายตามประเพณีนั้น มันจำเป็นต้องใช้ เพราะมันไปทำสัญญากู้สัญญายืมเขาไว้ ไม่ใช่เขาก็ฟ้องร้อง เขาก็ยึดทรัพย์ มันยุ่ง มันก็ต้องใช้ ก็รู้จักกันดี หนี้ชนิดนี้

แต่หนี้ที่เป็นโดยธรรมชาตินี้ไม่ค่อยรู้จักกัน แล้วก็ไม่สำนึกในหน้าที่ ก็กลายเป็นคนที่ไม่มีหิริและโอตตปปะ

เพราะฉะนั้นอย่ารู้จักกันแต่เรื่องว่าเราไม่ติดหนี้ใครตาม

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

กฎหมาย ให้ความรู้เสียว่าเรายังเป็นหนี้หรือติดหนี้คนหรืออะไรอีกเป็นอันมาก มิใช่ตามกฎหมาย แต่ว่าตามธรรมชาติ มันเป็นการไม่ใช่หนี้ ก็เรียกว่า **ติดหนี้**

แล้วมันก็ยังมากไปกว่านั้นอีก คือว่าถ้าทำงานไม่คุ้มค่า มันก็เป็นหนี้ เช่นที่เขาพูดกันเป็นประจำว่า **“ทำงานไม่คุ้มค่าข้าวสุก”** ถ้าใครทำงานไม่คุ้มค่าข้าวสุก มันก็คือเป็นหนี้นั่นเอง

เพราะฉะนั้นขอให้สนใจว่าคำว่า **“เป็นหนี้”** นั่นก็คือทำงานไม่คุ้มค่ามากกว่า หรือสำคัญกว่าที่มันจะไปติดหนี้ใครจริงๆ เดียวนี้ถ้าทำงานไม่คุ้มค่าในการที่ธรรมชาติให้เขาเกิดมาเป็นคนๆหนึ่ง เขาทำงานไม่คุ้มค่า ไม่เต็มตามความหมายแห่งมนุษย์ ก็เรียกว่าเป็นหนี้ เป็นหนี้ใคร เป็นหนี้ธรรมชาติก็ได้ เป็นหนี้ความที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์

ธรรมชาติลงทุนให้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วก็ทำงานไม่คุ้มค่า การที่ทำอะไรไม่คุ้มค่าอย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นหนี้ อย่ารู้จักกันแต่ว่าเป็นหนี้ตามกฎหมายตามประเพณี เกิดมาชาติหนึ่งทำงานไม่คุ้มค่าก็ต้องถือว่าเป็นหนี้ ที่จะต้องใช้ต่อไป ถ้าเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ในข้างหน้า ก็เรียกว่าเป็นหนี้ที่ต้องไปใช้กันในชาติหน้า

คนโบราณเขาพูดกันมาเป็นธรรมเนียมหรือว่าเป็นที่รู้จักกันว่า **พระเณรที่ฉันอาหารไม่ปัจจเวกขณ** ยถาปัจจยัง, ปฏิสังขาโย... ไม่ปัจจเวกขณนี้ **ตายไปจะต้องเป็นหนี้ ใช้หนี้ทายกทายิกา** ที่ได้ใส่บาตรให้ฉันหรือถวายอาหารให้ฉัน เขารับผิดชอบกัน

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

มากถึงขนาดนี้ ก็หมายความว่าไม่ทำหน้าที่ที่ถูกต้องของพระ
ของเณร แม้แต่ฉันก็ไม่ปัจเจกชนณ์ มันก็เลยเป็นหนี้

อย่างนี้ก็คิดดูเถอะ ใ้ความเป็นหนี้มันละเอียดอ่อนลึกซึ้ง
แยบคาย กว้างขวาง ภิกษุจะต้องมีอะไรที่คุ้มค่า ทำอะไรที่คุ้มค่า
แล้วก็เกินค่า จนกระทั่งเกินๆ เหลือที่จะกล่าวได้ เหมือนกับเป็น
พระอรหันต์ อย่างนี้เขาเรียกว่า**“บริโศคอย่างเจ้าหนี้”**

ถ้าเป็นขอทานไปขอทานเขามาฉันมากิน ก็เรียกว่า**“บริโศค
อย่างลูกหนี้”** เพราะว่าขอทานไม่ได้ทำอะไรให้คนเหล่านั้น แต่จะ
พูดโดยอ้อมมันก็ได้หรอก ที่นี้เราพูดกันตรงๆ ว่า ถ้าภิกษุทำอะไร
ให้แก่มนุษย์ในโลกนี้มากๆ หรือมากกว่า ไปรับอาหารมาฉันมา
บริโศคก็เลยไม่เป็นหนี้ เพราะเราได้ให้เขาไปมากกว่า ยิ่งเป็นพระ
อรหันต์ละก็ให้มากกว่า ยิ่งเป็นพระพุทธเจ้าละก็ยิ่งให้มากกว่า

ดังนั้นจึงเกิดคำพูดขึ้นมาเป็น ๒ คำว่า**“บริโศคอย่างลูกหนี้”**
คำหนึ่ง แล้วก็**“บริโศคอย่างเจ้าหนี้”**คำหนึ่ง ภิกษุต้องเป็นผู้
บริโศคอย่างเจ้าหนี้ คือทำอะไรให้คุ้มค่าหรือเกินค่า ไม่เหมือนคน
ขอทาน คนขอทาน นักพูดโง่หยากรล้าก็คงจะพูดว่า มาขอทาน
เพื่อให้เขาได้บุญอย่างไรละ จะแก้ตัวอย่างนั้นมันก็ได้เหมือนกัน
มันก็ช่างๆ คุๆ ไปตามเรื่อง ให้สัตว์เดรัจฉาน มันก็ไปในรูปนั้น ได้
ลดความเห็นแก่ตัว

แต่ถวายเป็นบรรพชิตผู้ปฏิบัติหน้าที่ของบรรพชิตสมบูรณันนี้
มันไม่ได้สร้างหนี้ เพราะบรรพชิตที่ทำหน้าที่สมบูรณันนั้นเป็นเจ้าหนี้

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ข้อนี้มันก็ต้องดูกันหน่อยว่าบรรพชิตนั้นมีหน้าที่อะไร อาจจะถูก
ได้มากมายว่าเป็นภิกษุในพุทธศาสนาก็มีหน้าที่สิบอายุพระ
ศาสนา ถ้าเป็นบรรพชิตอย่างอื่นก็ว่ามีการปฏิบัติให้ดู ดับทุกข์
ให้เห็น เป็นเครื่องอุ้มใจ หรือว่าสั่งสอนให้รู้เรื่องดีเรื่องชั่ว
เรื่องที่ดีควรจะรู้ แต่เขาถือกันมากกว่านั้น ถือว่าแม้แต่เพียงเป็น
อยู่ให้ดู ในโลกนี้มีผู้ที่ไม่มีความทุกข์ เป็นอยู่ให้ดู นี้ก็เรียกว่า
คุ้มค่าแล้ว เพียงแต่ได้เห็นสมณะผู้สงบไม่มีความทุกข์ก็นับว่าได้
ประโยชน์มหาศาล ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น แล้วก็อยากจะเป็น
ไปตามนั้นด้วย

ฉะนั้นถ้าว่าเป็นบรรพชิตเป็นสมณะที่แท้จริง มันก็มี
การกระทำที่คุ้มค่าอยู่ในตัว แต่ถ้าว่าไม่ทำหน้าที่ที่แท้จริงที่ถูกต้อง
มันก็ไม่คุ้มค่า มันก็เป็นลูกหนี้ อย่าได้คิดหวัดๆ ไปว่า เราบวชแล้ว
ก็แล้วกัน ก็มีหน้าที่ที่จะบิดงอบิดงอน หรือเขาว่ากันอย่างนั้น นี้ก็
ไม่ถูกนัก เพราะว่ามันไม่ได้เป็นบรรพชิต ไม่ได้เป็นสมณะนั่นเอง

แม้แต่บวชแล้วมันก็ไม่เป็นบรรพชิต ไม่เป็นสมณะ ถ้าอย่าง
นี้ก็ไม่ใช่เจ้าหนี้ ต่อเมื่อได้ทำหน้าที่ถูกต้องของบรรพชิตของสมณะ
นั้นนะจึงจะมีความเป็นเจ้าหนี้เกิดขึ้น จึงต้องทำหน้าที่**บวชจริง**
เรียนจริง ปฏิบัติจริง สั่งสอนจริง ไปตลอดเวลา เรียกว่าจะเป็น
ผู้บริโศคอย่างเจ้าหนี้ขึ้นมา ภิกษุต้องไม่มีคำว่าเป็นหนี้ ถ้ายัง
เป็นหนี้ก็ใช้ไม่ได้ ก็ไม่ได้เป็นภิกษุ มันยังมีอะไรที่ผูกพันอยู่ในโลก
ต้องไม่มีหนี้ จะเป็นหนี้ทางไหนก็ตามก็ไม่มีหนี้โดยประการทั้งปวง

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

หนี้กู้หนี้ยืมอย่างนี้ก็ไม่ มี หนี้ทำงานไม่คุ้มค่าก็ไม่เหมือนกัน ขอให้ เราสนใจกันให้ดี ๆ เรื่องหนี้ หรือความไม่เป็นหนี้ ถ้ามีความเป็น หนี้ มันก็ไม่ใช่ผู้หลุดพ้น ไม่ใช่สมณะที่หลุดพ้น เพราะมันยังเป็น หนี้ที่ผูกพันอยู่

แม้แต่ความเป็นฆราวาสนั้นก็ถือกันว่า ความเป็นหนี้เป็นทุกข์ **อิณาทานัง ทุกขัง โลกเก - ความเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลกนี้** ก็จริงอย่างนั้น ตามที่เขาถือปฏิบัติกันอยู่ ถ้าเป็นหนี้มันก็ร้อนใจ มันก็นอนหลับยาก

ฉะนั้นไม่สร้างหนี้ ไม่ก่อหนี้ นั่นนะเป็นการดี แต่ที่ไปยืมเขา มา ทำการงานมีกำไรอย่างนี้ไม่เป็นไร มันไม่ใช่เรื่องร้อนใจ แต่มัน ก็มีบ้างที่เป็นห่วงวิตกกังวล สู้ไม่เป็นหนี้ไม่ได้ เกียรติของความ ไม่เป็นหนี้สูงมาก สูงมากที่ว่าอยู่เหนือข้อผูกพัน

แต่แล้วเดี๋ยวก็ต้องพูดกันถึงเรื่องความเป็นหนี้ชนิดที่ มันยากที่จะเปลื้อง คือความเป็นหนี้โดยธรรมชาติ เรารับผิดชอบ ในการที่ได้เกิดมา แล้วมันก็พูดได้ว่า พอเกิดมา สัมผัสขึ้นมา ในโลก มันก็เป็นหนี้แล้วเสร็จแล้ว เป็นหนี้แล้ว คิดดูเองมองเห็น ได้ง่าย พอเกิดมาก็เป็นหนี้บุญคุณบิดามารดาผู้ให้เกิดมาเสียแล้ว แล้วก็ยังเป็นหนี้อะไรอีกหลายๆ อย่างที่เขาทำไว้ดี ทำไว้ถูกต้อง เราเกิดมาก็ได้อาศัย ความรู้ วิทยุ ยา การบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ พอ เกิดมาก็ได้กินได้ใช้ มันก็เป็นหนี้บุคคลผู้ได้คิดค้นสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาใส่ไว้ในโลก พอทารกเกิดมาจากท้องมารดาก็ได้ใช้ได้กิน ก็

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

.....

เป็นหนี้ไปแล้ว เป็นหนี้บุญคุณของบิดามารดาไปแล้ว แล้วมันก็ได้
รับการคุ้มครองดูแลรักษาเรื่อยมาๆ เช่นว่าประเทศชาติมีระบบ
การปกครองดี มีกฎหมายดี มีการทำหน้าที่ดี มีความปลอดภัย
เราก็อยู่อย่างปลอดภัย ถ้ามันไม่มีสิ่งเหล่านี้ก็มีคนมาฆ่าตาย
เมื่อไรก็ได้ มีคนมาบุกรุก มีคนมาเหยียบย่ำ มาปล้นมาชิงมาอะไร
เสียก็ได้ นี่ก็เรียกว่า มันก็เป็นหนี้โดยไม่รู้ตัว บางคนก็ไม่อาจจะรู้
หรือไม่คิด ไม่ยอมรับรู้ก็มี มีไปตามแบบอันธพาล

เราควรจะระลึกถึงข้อที่ว่า มันอยู่คนเดียวไม่ได้ในโลกนี้
เราจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ใครลองคิดอยู่คนเดียวซิ อยู่คน
เดียวในโลกนี้ มันจะอยู่ได้ไหม จะอยู่ได้อย่างไรในโลกนี้คนเดียว
แม้ว่าเขาจะยกโลกทั้งโลกให้เราเป็นเจ้าของครองคนเดียว มันก็
อยู่ไม่ได้นั่นแหละ นี่เรียกว่ามันต้องสัมพันธ์กันหมดทุกอย่าง
ควรจะรู้จักบุญคุณของสิ่งต่างๆ ที่เราได้อาศัย

คำว่า“ได้อาศัย”นี้ คือ ได้อาศัยกิน ได้อาศัยใช้สอย ได้
อาศัยร่วมเงา ได้อาศัยเพื่อความปลอดภัยความสะดวกสบาย คน
โบราณเขาจึงมีการสั่งสอนอบรมให้รู้บุญคุณไปเสียหมด แล้วก็
ได้ไม่ทำผิดต่อสิ่งเหล่านั้น

ผมนี้เกิดมาในครอบครัวที่แม่สอนให้รู้จักบุญคุณของน้ำ
ของไม้พิน คือว่าไม่ใช่ให้มันเปลือง น้ำก็ดี ไม้พินก็ดี อะไรก็ดีที่มัน
ใช้แล้วเปลืองนี้ต้องรู้จักบุญคุณของมัน ไม่ใช่ให้เปลือง รักษา
ทะนุถนอมเอาไว้ ล้างเท้าด้วยน้ำมากเกินไปได้ไม่ได้ ถูกต่อว่า

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

หรือใช้ไม้พินโดยไม่ประหยัด ก็ถูกต้องว่า นี่เขาถือกันมาแต่โบราณ นานกาล รู้จักคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่เราได้อาศัยใช้สอย จึงสอนให้มีบุญคุณ คุณค่าไปเสียทั้งหมด ทั้งพระจันทร์พระอาทิตย์ พระโพสพ พระอะไรต่างๆ สารพัดอย่างจำไม่ไหวหรอก แม้จะเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ก็จริง แต่ก็ทำให้คนกตัญญู ทำให้คนระมัดระวัง ทำให้ไม่สะเพร่า ทำให้มีความคิดนึกสุขุมรอบคอบละเอียดลออ จึงถูกสอนให้ยกมือไหว้ไปเสียทุกอย่างก็ว่าได้ เพราะมันมีบุญคุณ แม่น้ำลำธาร ห้วย หนอง คลองบึงบาง ถนนหนทาง มันก็มีบุญคุณไปหมด

นี่คุณลองคิดดูซิว่า ถ้ามันอยู่กันอย่างนี้ มันจะเป็นอย่างไร คือยอมรับสภาพเป็นหนี้ โดยหน้าขึ้นตาบาน ไม่บิดพลิ้ว เราเกิดมาได้เดินบนถนนหนทาง ได้ใช้คุ้ยไขโคลงใช้อะไร ก็ยอมรับว่าเป็นหนี้บุญคุณ ป่าไม้ให้ร่มเงา ยิ่งคิดไปมันก็ยิ่งมองเห็นความผูกพันเหล่านี้ว่า เราจะต้องยอมรับรู้ แล้วก็จะต้องตอบแทน จะต้องช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของธรรมชาติ

ฉะนั้น อย่าหาว่าคนโบราณโง่งนะ ใจเราจะโง่งเองไม่รู้นะ ในคำตรวจน้าณะ “อิมินา ปุญญะกัมเมนะ อุปัชฌายาคุณุตตะรา สุริโยจันติมาราชา...” อะไรก็ตาม ถือว่าพระอาทิตย์ พระจันทร์ อะไรเหล่านี้ก็มีบุญคุณทั้งนั้น ใจคนสมัยใหม่อาจจะหาว่าคนโบราณโง่ง ที่แท้คนสมัยใหม่มันโง่งเอง มันไม่รู้ มันมีบุญคุณจริงนี่ แล้วสอนให้เรารู้จักบุญคุณนี่ถึงแล้วก็ตามคุณจะทำอย่างไร

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

จะว่างมกายอย่างไร นี่คิดดูให้ดี มันไม่มีอะไรที่ว่าจะไม่มีคุณ มันมีคุณมีค่าไปเสียทั้งนั้น แล้วเราก็ได้อาศัยแม่พระธรณีแผ่นดิน แม่พระคงคา พระพาย พระลม พระอากาศ พระอะไร พระฝน พระฟ้าอะไร มันก็ควรจะได้รับรู้ ที่ตอบแทนได้ก็ตอบแทน แต่มันก็ตอบแทนได้ด้วยกรที่รับรู้มันแหละ รับรู้บุญคุณ จะกล่าวคำว่า *ขอบคุณ ขอขอบคุณ ขอบใจ ขอบใจ* สักทีหนึ่งก็ดี

ขอให้สนใจว่า**มันมีบุญคุณแก่กัน** แม้ว่าในฐานะที่เป็น **เพื่อนมนุษย์** เท่านั้นแหละ เพียงแต่เป็น**เพื่อนมนุษย์**มันก็มีบุญคุณเสียแล้ว มันอยู่ในโลกนี้ร่วมโลกกัน ช่วยให้เราอยู่ในโลกกันได้ โดยสะดวก คือมีเพื่อนอยู่ ถ้าไม่มีเพื่อนอยู่ที่อยู่ไม่ได้

ที่นี้ก็ควรระลึกนึกลงไปถึง**สัตว์เดรัจฉาน** จะเป็น **วัว ควาย ช้าง ม้า** อะไรก็ตาม ได้อาศัยมัน สำเร็จประโยชน์ในการเลี้ยงชีวิต อยู่ แม้ที่สุดแต่ว่า**สุนัข**นี้ มันก็ให้ประโยชน์คุ้มครองไปตามแบบของสุนัข **แมว**ก็มีบุญคุณคุ้มครองหนู ที่คุณอยู่ได้สบายแต่ละกฏๆ นั้นนะ แมวมันช่วยคุ้มครองหนูนะ มิฉะนั้นหนูจะมากกว่ากว่นเพราะมันมีมาก เคยมีครั้งหนึ่ง มันขาดแมว หนูมากัดผมที่ทำนี่นอนหลับอยู่ คิดดูซิ มันมากถึงขนาดนี้ แล้วมันจะไม่รู้บุญคุณของแมวอย่างไร แม้แต่ไก่มันก็ยังขัน มีประโยชน์ บางทีมันช่วยกำจัดสิ่งสกปรกหรือสิ่งที่เป็นอันตราย ก่อนนี้ปลวกกัด เดินไม่ค่อยจะได้ กลางคืนเดินไปไหนก็โดนปลวกกัด แต่พอมีก่ มันก็หายไป มันมีคุณค่า มีประโยชน์มีอะไรไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งเราควรจะได้รับรู้

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

การเป็นหนี้โดยธรรมชาติ มีขอบเขตกว้างขวางถึง
อย่างนี้ ควรจะรู้ รู้สึก รู้จัก รู้ขอบคุณ รู้ตอบแทน เรียกว่า
ช่วยกันไปช่วยกันมา ทุกอย่างทุกประการที่จะช่วยได้

ถ้าคิดอย่างนี้แล้วนะ มันดำใครไม่ได้หรอก คนปากจัด
ที่มันดำใครทั้งที่เป็นพระเป็นเณรเป็นชีเป็นบานาสงฆ์ มันก็ยังดำ
คนนะ นี่เพราะว่ามันไม่รู้ความที่วามมนุษย์นี้เป็นเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-
ตายด้วยกัน ถ้าคิดว่าเป็นเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-ตายด้วยกัน
มันดำใครไม่ลงหรอก ขอให้รับรู้ไว้ด้วย มันจะได้ไม่เป็นหนี้ ไป
ดำเขาคำนะเป็นหนี้จนตายนะ เพราะว่ามันก็ดูถูกดูหมิ่นเพื่อนเกิด-
แก่-เจ็บ-ตาย มันก็เป็นหนี้สุ่มกะลาหัวไปจนตาย ก็ชาติๆ ก็ไม่รู้

เพราะฉะนั้นขอให้ระมัดระวังความเป็นหนี้อย่างได้เป็นหนี้
ทั้งโดยธรรมชาตีกิติ โดยสมมติบัญญัติกิติ ระวางความเป็นหนี้
โดยธรรมชาตินั้นนะให้มาก เพราะมันมากเหลือเกิน มันมากเหลือ
ประมาณ ไปกู้หนี้ยืมสินทำสัญญาอะไรอย่างนั้นมันมีน้อยนิดเดียว
มีน้อยมาก เมื่อไปเทียบกับการที่เราเป็นหนี้ตามธรรมชาติแล้ว
มันมากมายมหาศาล เหลียวไปทางไหน คุณเหลียวไปทางไหน ที่
จะไม่พบเจ้าหนี้ ลองเหลียวไปทางไหนดูซิ เหลียวไปบนฟ้า
เหลียวลงดิน เหลียวไปรอบข้างรอบตัว มันมีแต่สิ่งที่เป็นเจ้า
หนี้แหละ เพราะว่าเราได้รับประโยชน์จากมัน ต้องถือว่าเป็นเจ้าหนี้

แม้แต่ส้วมนั้นนะ เอ้า..ก็ได้ใช้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก็เป็น
หนี้มันนั่นแหละ ควรจะรู้จักขอบคุณ ตอบแทน หรือรักษาหรือดูแล

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

.....

ไอ้คนอกตัญญู ก็ปล่อยให้ส้วมสกปรก แล้วก็มันมาจากที่อื่นด้วย
ซ้ำ มันไม่ได้อยู่ที่นี้ มันมาทำส้วมสกปรก เป็นสัตว์อกตัญญู มันไม่
รู้จักคุณของส้วม ไม่รู้จักคุณของวัดที่สร้างไว้ให้มันใช้ คุณนึก
อย่างไรกับคนเหล่านี้ นั่นนะคือความเป็นหนี้ หรือมันเป็นคนที่
เป็นหนี้โดยไม่รู้สึกละอะไรเอาเสียเลย

มีคำกล่าวจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ไม่รู้ ในพวกโจรนะ
เขาสอนกันในหมู่พวกโจรว่าไม่ให้ปล้นคนที่เคยมีบุญคุณ
แม้แต่ให้อะไรสักชนิดหนึ่ง เคยได้ยินเขาเล่ากันมาว่า โจรพวกหนึ่ง
มันจะปล้นบ้านนั้น แล้วหัวหน้าโจรมันก็บอกว่า“ไม่ปล้น...บ้านนี้
ฉันเคยแอบมาหลบฝนครั้งหนึ่ง”แอบมาหลบฝนใต้ถุนบ้านครั้งหนึ่ง
โดยที่เจ้าของบ้านก็ไม่รู้ ไอ้โจรนี้มันยังถือว่ามีบุญคุณ แล้วมันไม่
ปล้น มันไปปล้นบ้านอื่น นี่ละในหมู่พวกโจรมันก็ยังมีธรรมะชนิดนี้
ซึ่งยึดถือเป็นหลัก เพียงแต่ได้เคยอาศัยร่มไม้ชายคาของเขากันฝน
หน่อย มันก็ไม่ปล้น ไม่กล้าปล้น ถ้ามันได้เคยกินข้าวกินปลาด้วย
แล้วคงจะไม่กล้าอย่างยิ่งขึ้นไปอีก

ดังนั้น ขอให้ใคร่ครวญดูให้ดีว่า ความไม่เป็นหนี้มันดีมาก
ความเป็นหนี้มันผูกพันเหลือประมาณ รีบทำทุกอย่างที่เป็น
ประโยชน์ เป็นการไ้หนี้ เกิดมาในโลกที่มันมีอะไรให้ครบ
ทุกอย่างอย่างนี้ ก็ยอมรับว่าเป็นหนี้ ก็ไปทำทุกอย่างเพื่อไ้
หนี้ คือสร้างสรรค์อะไรที่ทำให้โลกนี้ดีขึ้น ให้โลกนี้งดงามน่า
อยู่ยิ่งขึ้น ก็เป็นการตอบแทนคุณโลก ไ้หนี้บุญคุณของโลก

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ไม่เป็นหนี้ติดตัวไป ขอให้เรายอมรับรู้ไว้ถึงขนาดนี้เถิด มัน
จะเกิดหิริโหดตปปะ กตัญญูกตเวทิตื่นมามากมายในจิตใจ
แล้วมันก็จะคุ้มครอง มันจะคุ้มครองผู้มีหิริโหดตปปะมีกตัญญ
มีอะไรต่างๆ เหล่านี้

ที่นี้เมื่อไม่รับรู้ข้อนี้ มันก็เห็นเป็นไม่มีอะไร มันพร้อมที่จะฆ่า
มันพร้อมที่จะปล้น มันพร้อมที่จะเอาเปรียบ มันพร้อมที่จะทำ
อะไรตามแบบของอันทพาล อันทพาลในโลกนี้ เขาไม่ได้คิดว่า
ใครมีบุญคุณแก่ใคร ใครมีอะไรก็ปล้นจี้ลักขโมยแย่งชิง โดยที่ไม่
ถือว่า ใ้อ้ที่เราก็ไม่อยากให้ใครเขาทำอย่างนั้น ใ้อ้เราไปทำอย่าง
นั้นกับเขา นี่มันไม่ยุติธรรม

เอาละ ที่นี้ เราจะต้องรับรู้ไว้ในทิศทั้ง ๖ ในทิศทั้ง ๖ ซึ่งก็
เรียนกันมาแล้วทุกคนในนวโกวาท คิหิปฏิบัติ

ทิศข้างหน้า คือบิดามารดา **ทิศข้างหลัง** คือบุตรภรรยา

ทิศข้างขวา คือครูบาอาจารย์ **ทิศข้างซ้าย** คือมิตรสหาย

ทิศข้างบน คือผู้มีอำนาจเหนือ ผู้มีบุญคุณเหนือ

ทิศข้างล่าง คือผู้ที่อยู่ภายใต้ความช่วยเหลือของเรา คือผู้น้อย

เป็น ๖ ทิศ ทำไมคนโบราณเขาสอนให้ไหว้ทิศ สอนกันมา
ก่อนพุทธกาล ซึ่งพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปพบเข้า ชายหนุ่มคนนั้น
ไหว้ทิศ ไหว้ทิศทั้ง ๖ อยู่ ลงไปในแม่น้ำ มีตัวเปี้ยกชุ่ม ทำพิธีอะไร
ต่างๆ แล้วก็ไหว้ทิศทั้ง ๖ อยู่ ลงไปในแม่น้ำ เหมือนกับล้างบาป
แล้วก็มาไหว้ทิศทั้ง ๖ พระพุทธเจ้าท่านมาพบเข้า แล้วท่านถามว่า

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ทำอะไร บอกว่าไหว้ทิศทั้ง ๖ พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าดี ๆ แต่ว่าใน อริยวินัย ในหมู่ชนชาติอริยະ หรือในอริยวินัยนะ เขาก็มีเหมือนกัน เขาก็ไหว้ทิศเหมือนกัน ไหว้ทิศอย่างไร ท่านก็ตรัสให้คนนี้ฟังว่า ทิศข้างหน้า-บิดามารดา ทิศข้างหลัง-บุตรภรรยา ทิศข้างซ้าย-มิตรสหาย ทิศข้างขวา-ครูบาอาจารย์ ทิศข้างบน-คือผู้อยู่เหนือ ทิศข้างล่าง-คือผู้อยู่ใต้

มันนำหัวที่ว่ามันต้องไหว้บุตรภรรยาหรือว่าคนอยู่ข้างใต้ คำว่า“ไหว้”ในที่นี้ไม่ต้องอะไรละ คือ รู้จักบุญคุณ ขอขอบคุณ นั่นคือไหว้ ถ้าเป็นบิดามารดามีบุญคุณก็เอา...ไหว้ แต่ถ้าบุตรภรรยา นี่มันก็ยังมึปัญหาว่ามันมีบุญคุณที่ถึงกับต้องไหว้ไหม หรือว่าเราเป็นเจ้าหนี้เสียอีก แต่เดี๋ยวนี้เขามีหลักเกณฑ์ที่ว่ามันมีบุญคุณ มันมีประโยชน์ มันได้อาศัยเป็นประโยชน์ มันก็ถือว่ามีบุญคุณ จึงใช้คำว่า“ไหว้” เหมือนกัน

ลูกจ้างกรรมกร อยู่ข้างล่างของเรา เป็น**ทิศเบื้องต่ำ**นะ ทำไมจะต้องไหว้ ก็คือยอมรับรู้ประโยชน์บุญคุณของมัน หรืออย่างน้อยรับรู้ไ้ความที่มันก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง การยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งนะสำคัญมาก คือ**ความเคารพ**

เดี๋ยวนี้คนมันไม่เคารพ พระเณรที่ไม่มีมรรยาท จะเรียกพระด้วยกัน เรียกแต่ชื่อ ทั้งที่ว่าแก่กว่าด้วยซ้ำไป ไม่ใช่เสมอกัน ถ้าเป็นครูอาจารย์จะเรียกแต่ชื่อ มันก็พอสมควร แต่ถ้าเป็นพระเป็นเณรเสมอกันเหมือนกัน เรียกแต่ชื่ออย่างนี้ก็เป็นคนดูถูกเขา ไม่

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ยอมรับความเป็นพระเป็นเงรหรือความเป็นมนุษย์ของเขา คนชนิดนี้มันจะดูถูกเด็กเล็ก มันจะดูหมิ่นเด็ก มันจะรังแกเด็ก มันจะล้อเลียนเด็กอะไรก็ตาม มันไม่มีความเคารพ แล้วหมากับแมวมันก็ยังไม่เคารพ พระเงรอย่างนี้ก็มี

ดังนั้นขอให้มีความรับรู้ในทิศทั้งหลายเหล่านี้ แล้วก็เคารพด้วยการยอมรับรู้ ยอมรับรู้มันแหละคือการเคารพ การไหว้ อย่าได้ดูถูกเพื่อนมนุษย์ มันจะดีกว่าเราก็คือเป็นมนุษย์ เสมอกับเราก็คือเป็นมนุษย์ ต่ำเลกว่าเราก็คือเป็นมนุษย์ อย่าไปดูถูกดูหมิ่นพยายามสอดส่องมองหาความเป็นประโยชน์ของเขาให้ได้ เพราะว่าเขาก็ต้องมีประโยชน์ แม้เขาจะเป็นคนใช้ กรรมกร แต่ว่าเขาก็เป็นคนใช้กรรมกรที่ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที หวังดีต่อนายจ้าง อย่างนี้มันก็มี แล้วมันก็ควรจะรู้ไว้

แล้วก็ยอมรับรู้ไปถึงวัว ควาย ช้าง ม้า สุนัข แมว หมู หมากา ไก่ อะไรก็ตาม จะไม่ดูถูกเป็นอันขาด จะไม่เย่อหยิ่งจองหองยกตัวเองข่มผู้อื่นเป็นอันขาด เพราะมันจะไปทำลายเกียรติยศของผู้มีประโยชน์ผู้มีบุญคุณ มันก็เลยกลายเป็นลูกหนี้ อย่าเป็นกันดีกว่า อย่าเป็นลูกหนี้ชนิดนี้กันเลย มันไม่สนุกหรอก แล้วมันก็ต้องใช้หนี้กันตลอด ไม่รู้ว่าชาติต่ออีกชาติ

เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีใครสนใจ โดยเฉพาะทิศทั้ง ๖ แล้วก็พูดกันแต่อย่างอื่น เรื่องอื่น พูดกันแต่เรื่องประโยชน์ เรื่องคบค้ากันเพื่อหาประโยชน์หาความได้เปรียบ นี่มันสนใจกันแต่อย่างอื่น ไม่สนใจ

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ให้รอบด้านรอบตัวคือทิศทั้ง ๖ อย่าได้เป็นลูกหนี้แก่ทิศทั้ง ๖ มองไปทางทิศเบื้องหน้า**บิดามารดา**เราก็ตอบแทนพระเดชพระคุณเหลือประมาณ มองไปข้างหลัง**บุตรภรรยา** ก็ตอบแทนคุณเขาเหลือประมาณ มองไปข้างซ้าย**มิตรสหาย** ก็ตอบแทนคุณเหลือประมาณ มองไปข้างขวา**ครูบาอาจารย์** ก็ตอบแทนคุณเขาเหลือประมาณ แหงนขึ้นไปข้างบน อะไรที่อยู่เหนือขึ้นไปข้างบนจนกระทั่งถึง**พระพุทธเจ้า**ก็ตอบแทนพระคุณอย่างยิ่งเหลือประมาณ มองไปข้างล่าง **คนใช้ กรรมกร ลูกจ้าง** ก็ยอมรับว่าเขาเป็นเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย ของเรา

ศึกษาเรื่อง **เศรษฐีใจบุญ** จากบาลีอรรถกถาอะไรต่างๆ **เศรษฐีใจบุญ**รักลูกจ้างกรรมกร เหมือนกับเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย ไม่ดูถูก ไม่เอาเปรียบไม่ว่าอะไรต่างๆ ก็แบ่งสรรปันส่วนให้ใช้สอยให้อยู่สบาย เมื่อเหลือกินเหลือใช้ก็เอามาสร้างโรงทานกัน ข้าทาสบริวารกรรมกรเหล่านั้นก็มีส่วนเป็นเจ้าของโรงทาน อยู่กันแบบนี้

มันตรงกันข้ามกับระบบนายทุนของสมัยปัจจุบัน ซึ่งไม่ยอมรับคุณค่าหรืออะไรของลูกจ้าง ใ้ลูกจ้างมันก็ไม่ยอมรับคุณค่าหรือบุญคุณของนายจ้าง มันก็เลยได้เป็นข้าศึก คู่ทำลายล้างกัน นายทุนกับชนกรรมมาชีพก็เลยกลายเป็นคู่ทำลายล้างกัน

สิ่งเหล่านี้ไม่เคยเกิดมี มันก็มีขึ้นมาในโลก ในยุคคนป่าที่ยังไม่ฉลาดในการเอาเปรียบมันก็ไม่มี แล้วมันไม่มีการทะเลาะกัน อย่างเอาเป็นเอาตายระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเหมือนในสมัยนี้นะ

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

เห็นไหมมันเกิดวิกฤตการณ์เลวร้ายขึ้นในโลกในสมัยปัจจุบัน เพราะการที่มันไม่รับรู้บุญคุณของมันและกัน ความที่เราเป็นลูกหนี้ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยธรรมชาติโดยไม่รู้ตัว

ที่นี้ การที่ท่านสอนให้มีเมตตากรุณานี้มันก็เป็นเรื่องพิเศษ สอนให้รู้จักว่าเราเป็นเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-ตายด้วยกัน เมตตา-กรุณา-มุทิตา-อุเบกขา ต่อกัน

ขอแทรกตรงนี้สักหน่อยนะ เมตตา-กรุณา-มุทิตา-อุเบกขา เขามักจะพูดกันว่า เมตตา-รักใคร่ กรุณา-สงสาร ช่วยเหลือ มุทิตา-ยินดีด้วย อุเบกขา-วางเฉย วางเฉยนี้ไม่ถูก

อุเบกขาไม่ใช่วางเฉย อุเบกขาอยู่เฉยๆ แต่คอยจ้องว่าเมื่อไรจะช่วยให้ ถ้าคุณจะไปบอกไปสอนต่อๆ กันไป อย่าไปแปล“อุเบกขา”ว่าอยู่เฉยๆ เพราะช่วยไม่ได้ อยู่เฉยๆ นะ หมายความว่า คอยจ้องดูอยู่ว่าเมื่อไรจึงจะช่วยให้ นั่นแหละคืออุเบกขาในพรหมวิหาร ไม่ใช่ว่าเดี๋ยวนี้ช่วยไม่ได้แล้วก็เลิกกัน อุเบกขามีหลายความหมาย แต่เดี๋ยวนี้พูดกันแต่อุเบกขาเฉพาะในพรหมวิหาร ไม่ใช่เฉยๆ เลิกกัน แต่มองดูอยู่ว่าเมื่อใดจะช่วยให้

“อุเบกขา” หมายความว่า เข้าไปเพ่งดู เข้าไปเพ่งอยู่ อุเบกขาแปลว่าอย่างนั้น ไม่ใช่อยู่เฉยๆ มันคล้ายกับว่าดูอยู่เฉยๆ ชวนาทำนาได้ที่ ชวนาทำนาครบถ้วนบริบูรณ์แล้วก็ดูอยู่เฉยๆ กว่าข้าวจะออกรวง อย่างนี้ก็เพ่งดูอยู่ว่า เมื่อไรข้าวจะออกรวง ใจจิตใจมันไม่ได้เฉยแล้ว เพราะฉะนั้นเรามีอุเบกขาคือคอยจ้อง

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ดูยู่ว่เมื่อไรจึงจะช่่วยได้ ก็เรียกว่่วยอรับความผุ่กพันทั้งหมด
เลย เมื่อช่่วยได้ก็ช่่วย เมื่อยังช่่วยไม่ได้ก็คอยร่วว่เมื่อไรจะช่่วยได้
ไม่ละทิ้ง ถ้าเป็นอย่งนี้ก็ดีหมก

เออละ ทีนี้ก็อย่กจะพุดที่ต้งใจจะพุดว่ ขอให้นีกถึงความ
เป็นหนี้โดยธรรมาชาติให้หมก อย่าให้มีอะไรที่ำผิดในข้อนี้
จะตอบแทนธรรมาชาติทุกแง่ทุกมุ

แล้วก็มาถึงข้อที่ว่ สำหรับพระพุทเจ้าละ เราเป็นหนี้โดย
ธรรมาชาติ หรือว่เป็นหนี้โดยอะไร หรือว่ไม่เป็นหนี้ ใครคิดว่เรา
เป็นหนี้พระคุณของพระพุทเจ้าใหม่ หรือว่เราไม่ได้เป็นหนี้

นี่จะต้องเลือกเอาเอง ไม่มีใครบ้งค้บใคร แต่ในฐนนะที่เร
ได้รับประโยชน์สูงสุ่ๆ ไม่มีอะไรจะสูงกว่ แล้วจะว่อย่งไรกัน

ในบรรดาสิ่งที่มีพระคุณทั้งหลาย เขาเอาคุณของ
พระพุทเจ้ามาไว้ก่อนคุณของบิดามารดานะ ผมจำไม่ได้เสีย
แล้ว แต่เมื่อเด็กๆ ได้รับคำสั่งสอนบอกกล่าวว่คุณของพระพุทเจ้า
มีกร้อยก็พันก็ไม่วู้ คุณของบิดามารดามีก็สิบเท่านั้นเอง ไม่ถึงคุณ
ของพระพุทเจ้า ท่านจัดไว้หมกมายเป็นลำดับๆ มา ให้จำนวนเลข
ตัวเลขทั้งนั้น แต่ผมจำไม่ได้เสียแล้ว คงจำได้แต่ว่คุณของ
พระพุทเจ้าเป็นตัวเลขหมกมายเหนือคุณของบิดามารดาเหลือเกิน
นี่คนโบราณเขาจัดไว้อย่งนี้

ทีนี้เราก้มาดูเองว่พระพุทเจ้าให้สิ่งที่มีค่าสูงสุ่ยิ่งกว่
สิ่งใด ยิ่งกว่บิดามารดาให้เรหรือไม่ว คิดดูซิ บิดามารดาให้

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

ชีวิตแล้วพระพุทธเจ้าท่านให้อะไรยิ่งไปกว่าชีวิตที่มีค่ามากกว่าชีวิต
ข้อนี้มันก็ตอบได้หลายอย่าง ชีวิตมันก็มีหลายความหมายในแง่วัตถุ
ในแง่ร่างกาย ในแง่จิตใจ ในแง่สติปัญญา มันก็มีหลายแง่

บิดามารดาให้ชีวิตทางร่างกาย พระพุทธเจ้าก็ให้ชีวิต
ในทางจิตใจ ในทางจิตทางวิญญาณในทางจิตใจ จึงจัดไว้ใน
ฐานะมีบุญคุณเหนือบิดามารดาไปเสียอีก **พระพุทธเจ้ามีพระคุณ**
แก่บิดามารดาของเราซึ่งมีพระคุณแก่เรา ก็เลยพระพุทธเจ้าชนะ
ชนะเด็ดขาด มีพระคุณเหนืออะไรมด ยังต้องนึกไปถึงคุณของ
พระธรรม คุณของพระสงฆ์ ว่ามีเหนือไปยิ่งกว่าบิดามารดาไปอีก
หรือไม่ ถ้ารู้จัก**คุณของพระธรรม**ก็เหนือไปกว่าอีกแหละ ถ้ารู้จัก
คุณของพระสงฆ์โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่แท้จริงของพระพุทธเจ้านะ
๔ คู่ ๘ องค์ มันจะเหนือคุณของบิดามารดาไปอีก มันเหนือผู้ให้
ชีวิตไปเสียอีก เพราะว่า เป็นผู้ให้ชีวิตในทางฝ่ายจิตใจ ฝ่ายสูงกว่า

เอ้า..พูดกันอีกทีก็ว่าท่านให้สิ่งที่ทำให้ชีวิตเป็นประโยชน์
ถ้าไม่ได้รับธรรมะมา ชีวิตที่ได้มาจากบิดามารดาจะไม่ใช่เป็น
ประโยชน์นะ ถ้าไม่ได้ชีวิตที่มาจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
คือธรรมะ ธรรมะที่จะทำให้ชีวิตนี้เป็นประโยชน์ ฉะนั้นเราจงรู้จัก
พระคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ให้กว้างขวางเหลือ
ประมาณ พรรณนากันไม่หวาดไหว

มันมีคำที่**สวดพรรณนาคุณของพระพุทธเจ้า** ซึ่งมีอยู่ใน
หนังสือสวดมนต์ที่มีอยู่ประจำวัด ซึ่งผมเคยอ่านเห็น สวดมนต์

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

.....

แบบโบราณ แต่หนังสือสวดมนต์แบบปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว ใต้เรื่องนี้ที่ขึ้นต้นว่า “สหัสสสี่เส...” คือ มีหัวพันหัว ใน ๑ หัวมีพันปาก ใน ๑ ปากมีพันลิ้น แล้วก็ใช้ลิ้นทั้งหมด เขามีกำลังมาก เขาพรรณนาคุณของพระพุทธเจ้าอยู่กับปีหนึ่งก็ไม่หมด จะเหลือเชื่อหรือจะฟังชาน แต่ว่าผู้กล่าวคนนั้นมันจะต้องมีความรู้สึกพิเศษจริงๆ

ว่าอีกทีว่า สมมติว่ามีคนๆ หนึ่ง เขามีศีรษะ มีหัวนะ มีหัวพันหัว พันศีรษะ ในหนึ่งศีรษะมีพันปาก ในหนึ่งปากมีพันลิ้น แล้วเขาใช้ลิ้นทั้งหมดนั้นพรรณนาคุณของพระพุทธเจ้าอยู่กับปีหนึ่งก็ไม่หมด เพราะเขามองในแง่ลึก ในแง่มหาศาล ในแง่ลึกซึ่งจนพรรณนาไม่ไหว

สิ่งที่มีลักษณะอย่างนี้ ภาษาโบราณเขาเรียกว่า “อนรรมะ” เรามาแปลผิดๆ ว่า ไม่มีค่า ตัวหนังสือมันทำให้แปลอย่างนั้นจริงๆ อรรมะ แปลว่า ค่า อน + อรรมะ แปลว่า ไม่มีค่า กลายเป็นไม่มีค่าอะไรเลย ที่ถูก มันอยู่เหนือการตีค่า คือมีค่าที่คำนวณไม่ไหว เรียกว่า “อนรรมะ” สิ่งใดที่มีค่ามากจนคำนวณไม่ไหว เขาก็จะใช้คำพูดว่า “หาค่าบมิได้” เด็กๆ เขาฟังผิดหมด

เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยจะพูดกันแล้ว คำพูดชนิดนี้ แต่มันก็มีอยู่ ในจารึกในคำพูดของคนโบราณก็มี คำว่า “หาค่าบมิได้” หมายความว่า มีค่าจนตีราคากันไม่ไหว แก้วแหวนเงินทองนี่มันตีราคาได้ กลายเป็นของมีค่า แต่ไอ้สิ่งที่ตีราคาไม่ไหวกลายเป็นของไม่มีค่า คือหาค่าบมิได้ คือไม่เกี่ยวกับราคา ไม่เกี่ยวกับมิติ ไม่เกี่ยวกับ

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

.....

ประมาณใดๆ วัดด้วยมิติใดๆ ก็ไม่ได้ เลยเรียกว่าไม่มีค่า อยู่เหนือประมาณ อยู่เหนือมิติ

ถ้าเรามองเห็นตามนี้นะ เราจะตอบแทนพระคุณของพระพุทธรูปอย่างไรไหว เท่าที่เราทำอยู่ทุกวันนี้ ตอบแทนคุณของพระพุทธรูปอย่างไรไหว

ผมขอร้อง ขอชักชวน ขอวิงวอนให้ทุกองค์ที่จะอยู่เป็นพระต่อไป หรือจะลาสิกขาก็ตามใจ ขออย่าได้ลืมพระคุณของพระพุทธรูปในประมาณอย่างนี้ ในประมาณที่จะหาประมาณมิได้อย่างนี้ ช่วยกันเถิด ช่วยกันทำ เป็นฆราวาสก็ทำอย่างฆราวาส เป็นบรรพชิตก็ทำอย่างบรรพชิต

อยากจะบอกให้รู้สึกหน่อยเดี๋ยวจะเข้าใจผิดว่าทำสวนโมกข์นานาชาติ ผั่งโน้น ทั้งที่ผมแก่จะตายวันตายพรุ่งอย่างนี้แล้วก็ยังทำ ซึ่งมันยากลำบาก ต้องใช้เงินมาก ต้องใช้ความสามารถมาก อะไรมาก จะตายเสียก่อนหรือไม่ก็ไม่รู้ แต่ก็ต้องทำ ต้องทำ เพราะนึกถึงพระคุณของพระพุทธรูป มันก็ต้องทำจนเลือดหยดสุดท้ายนะ เรียกว่าอย่างนั้น คือจะต้องทำจนสุดชีวิตจิตใจ จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ แต่มันทำหมดชีวิตจิตใจ

ดังนั้น ขอให้เห็นว่า เราจะต้องตอบแทนพระคุณของพระพุทธรูปด้วยชีวิตจิตใจทั้งหมดทั้งสิ้นเลย จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ มันแล้วแต่อิทัปปัจจยตา แต่ว่าแน่นอนที่สุดคือต้องทำ ต้องอุทิศ ต้องบูชา ต้องตอบสนอง

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

.....

ขอให้เป็นผู้กตัญญู รับรู้ไว้ แล้วก็ช่วยกันด้วยๆ ใ้องานที่ผมพูดไปนี้ เหมือนกับจะอวด ถ้าพูดไปก็เหมือนกับอวดดี ที่ว่าจะ**แก้ไขความเข้าใจผิดของนักศึกษาในโลกทั้งโลกที่ยังเข้าใจพุทธศาสนาผิดๆ อยู่ให้มันถูกต้อง หรือการปฏิบัติที่ยังผิดๆ อยู่ให้มันถูกต้อง**นี้พูดอย่างนี้มันอวดดีที่สุดแต่ก็กล้าอวดดี กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ เพราะมันไม่มีอะไรที่จริงกว่านี้ ดีกว่านี้ หรือมันถูกต้องไปกว่านี้ ในการที่เราจะสนองคุณของพระพุทธเจ้า ดังที่กล่าวมาแล้วว่าจนพรรณากันไม่หวาดไหวว่ามีพระคุณเท่าไร แต่ถึงอย่างนั้นก็ไม่ยอมแพ้ๆ จะต้องทำจนเลือดหยดสุดท้าย

คำพูดโบราณมีอยู่คำหนึ่งซึ่งอยากจะให้คุณได้ยิน เพราะว่า คุณอาจจะไม่เคยได้ยินก็ได้ เป็นคำพูดประจำบ้านโบราณโบราณว่า**“เอาอย่างปลาหมอค ไม่แพ้ปลาหมอค แยกไปจนเกล็ดแห้ง แล้วก็ตายบนบก”** ปลาหมอคมีลักษณะอย่างนั้น ไม่ยอมแพ้ จะแยกเรื่อยไปจนกว่าจะพบน้ำข้างหน้า จนเกล็ดแห้ง หรือจนตาย หรือว่าจนกามันเอาไปกินเสีย นี่เขาให้มาตรฐานของความพยายามพากเพียรไว้ในลักษณะอย่างนี้

แต่มนุษย์ก็ไม่เคยดีกว่าปลาหมอค ถ้ามันพยายามอย่างนั้นก็ไม่มีอันตรายในโลก อันธพาลมันไม่ชอบเหนื่อยไม่ชอบลำบาก มันไม่ชอบมานะอดทนอย่างปลาหมอค มันก็ไม่ทำการทำงานที่เหน็ดเหนื่อย มันก็ไปจี้ไปปลิ้นตีกว่า รวยเร็ว รวยลัด อันธพาลเขาถือหลักอย่างนี้ เพราะมันไม่รับรู้บุญคุณอะไรเอาเสียเลย เพราะ

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

มันไม่มีคุณธรรมสำหรับที่จะตอบแทนโลก ตอบแทนบุญคุณของใครเอาเสียเลย

ขอฝากไว้สักอย่างหนึ่ง จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็สุดแท้ ว่าเอาอย่างปลาหมอค ก็แตกกันขึ้นบกไปจนเกล็ดแห้ง

ที่พูดอย่างนี้ ก็เพื่อจะเปรียบเทียบพระคุณของพระพุทธเจ้าว่ามีมากเหลือเกิน แม้เราจะทำจนกระทั่งตายคามืออยู่แล้ว มันก็ยังไม่คุ้มค่า แต่มันก็ต้องทำ

นี่ขอให้ยึดหลักอย่างนี้เถิด แล้วพระพุทธเจ้าจะคุ้มครองผู้นั้น พระพุทธเจ้าจะคุ้มครองผู้นั้นให้รอดเท่าที่เขารอดได้ที่สุดความสามารถ พระธรรม พระสงฆ์ก็จะคุ้มครองผู้นั้น ถ้าได้เสียสละกันถึงขนาดนั้น เดียวนี้กลัวว่าจะไม่ยอมรับรู้ พระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ เป็นหนี้เป็นพระคุณอย่างไรก็ไม่รู้ จะเป็นอย่างนี้กันเสียโดยมาก ทำอะไรก็ตามธรรมเนียมประเพณี เรื่องบวชเรื่องเรียนเรื่องอะไรก็ตามประเพณี ทำตามรูปแบบ โดยไม่รู้ความหมายแท้จริง ซึ่งมันมีลึกซึ้งกว้างขวางอย่างไร คุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่เรามาสดร้องท่องบ่นน่าจะยังไม่หมดหรอก ยิ่งน้อยนิดเดียว ถ้าไปเทียบกับที่ท่านมีจริงๆ มันมากกว่านั้นมาก พระพุทธคุณ ๘๔๐๐๐ พระพุทธคุณ ๑๐๐๐ บท นิดเดียว เท่าซีเล็บก็ไม่ได้ ถ้าไปเทียบกับพระคุณทั้งหมด มหาศาล ใหญ่หลวง

จึงขอฝากความหวังไว้ว่าจงรู้จักการเป็นหนี้ตามธรรมชาติ แก่ธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศทั้งหลายด้วย และจะต้องรับรู้

ความเป็นหนี้และไม่เป็นหนี้

.....

ความที่เราเป็นหนี้ยิ่งไปกว่านั้น สูงสุดไปกว่านั้น ก็รับรู้ความ
ที่เราเป็นหนี้พระคุณของพระพุทธของพระธรรมของพระสงฆ์
แล้วก็พยายามอย่าทำอะไรที่ฝืนความหมายของพระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์

อย่าดูหมิ่น อย่าดูถูกใคร อย่าด่าใคร อย่าใช้กิเลสอะไรออก
มาแก่ใครๆ เพราะว่าการประพฤติดุจจริตก็เท่ากับว่าดูหมิ่นพระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์ ที่ไปห้ามไว้ เช่น กินเหล้า อย่างนี้ก็คือดูถูก
พระพุทธเจ้าซึ่งแนะไว้ว่าไม่ควรกิน ถ้าใช้คำว่า อังธพาลคนนั้นมัน
ตบหน้าพระพุทธเจ้า นี่มันก็ไม่น่าฟังใช่ไหม แต่มันมีความหมาย
อย่างนั้น มันมีค่าเท่ากับคนนั้น ถ้าว่าโกรธใครด่าใครแข่งใคร
อย่างนี้มันก็ไม่รู้คุณของพระพุทธเจ้า ไม่ควรจะมี

เอาละเป็นอันว่าเรื่องความเป็นหนี้เป็นอย่างนี้ ความไม่
เป็นหนี้เป็นอย่างนี้ พอเราเกิดมาก็เป็นหนี้ท่วมหัว แล้วก็
พยายามไถ่ถอนหนี้ด้วยการทำให้ชีวิตนี้มันคุ้มค่าๆ ให้เป็น
ประโยชน์แก่โลก ให้โลกมันงดงามยิ่งขึ้นไป แล้วสนองพระ
พุทธประสงค์ ซึ่งทรงประสงค์ไว้ว่าให้ช่วยกันเผยแผ่ธรรมะให้เป็น
ประโยชน์แก่มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์ เราก็ช่วยกันให้ธรรมะมี
อยู่ในโลกเป็นประโยชน์แก่มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์

นั่นแหละคือตอบแทนพระคุณของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่าจะ
พอคุ้มกัน ตามพระพุทธประสงค์

โลกรอดเพราะกตัญญู

อันบุคคล กตัญญู รู้คุณโลก

อุปโภค บริโภค มีให้หลาย

ข้าวหรือเกลือ ผักหรือหญ้า ปลาหรือไม้ ฯลฯ

รู้จักใช้ อย่าทำลาย ให้หายไป ;

อึ่งคน ต่อกัน ทุกคนนี้

ล้วนแต่มี คุณต่อกัน นั้นเป็นใจ

มองให้ดี ดูให้เห็น เช่นนั้นไซ้

โลกรอดได้ เพราะกตัญญู รู้คุณกัน ;

ประเทศชาติ-ศาสนา-มหากษัตริย์

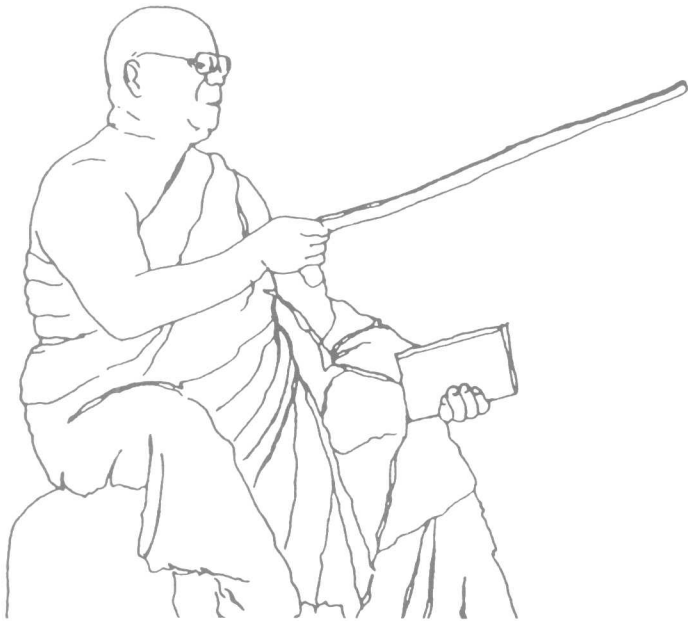
รวมเป็น อัตตภาพไทย ใหญ่มหันต์

รอดมาได้ เพราะรักใคร่ อย่างผูกพัน

เพราะ กตัญญูมี ที่ใจเอย ฯ

พุทธทาสภิกขุ

เพื่อชีวิตที่มั่นคงและมีค่า

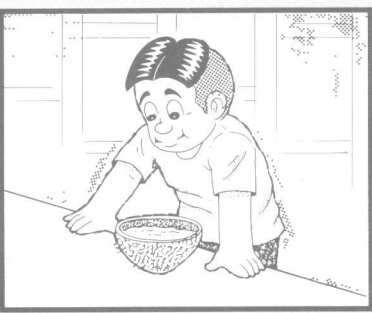

พัฒนาชีวิต

จากข้อคิดของท่านพุทธทาส

ภาพประกอบ โดย กฤษ จุลกะเดียน

สมัยที่ต้อง

“ตักน้ำใส่กะโหลก ชะโงกดูเงา” นั้น
คนเขารู้จักหน้าตาของตัวเอง
ดีกว่าสมัยมีกระจกเงาของเรา

พุทธทาสภิกขุ

การศึกษา

มิใช่เป็นการเรียน ๆ ท่อง ๆ
แต่เป็นการเห็นอย่างถูกต้องและสมบูรณ์
ด้วยตนเอง

พุทธทาสภิกขุ

วันเวลา

ที่ท่านสามารถทำหน้าที่ได้ดีที่สุด
นั่นแหละ คือ ฤกษ์ดี ยามดี สำหรับท่าน
อย่าไปดูหมอให้เสียเวลา

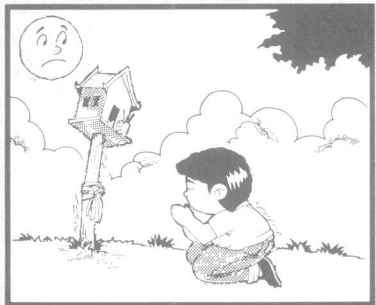
พุทธทาสภิกขุ

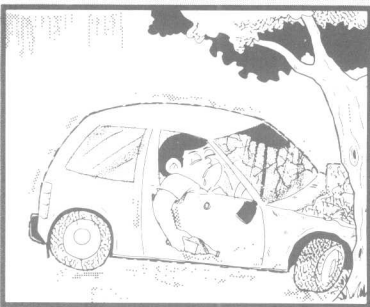

ความโง่งมฉาย

เป็นบ่อเกิดแห่งโชคร้าย
มิใช่ดวงดาว หรือเทพเจ้า ผีสงฆ์ที่ไหน
มาบันดาล

พุทธทาสภิกขุ

โชคร้าย
ไม่ได้มาจากเทวดา ผีสง่าที่ไหน
แต่มาจากความประมาท ไม่รอบคอบ
ของบุคคลนั้นๆ เอง

พุทธทาสภิกขุ

หุเบา ใจเบา ปัญญาเบา
เป็นสมบัติของ“คนเขลา”
โดยเสมอกัน

พุทธทาสภิกขุ

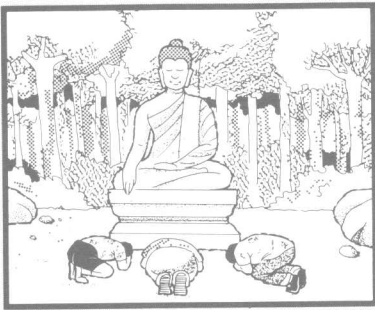
ไบไม้ สะบัดพลั่วได้
เพราะลมพัด
ลั่นคน สะบัดพลั่วได้
เพราะประโยชน์พัด

พุทธทาสภิกขุ

ความสุขสำราญ
ที่ไม่มีธรรมะเป็นรากฐาน
ก็คือความทุกข์ทรมาน
ที่กำลังรอเวลาอยู่

พุทธทาสภิกขุ

โลกบูชา
คนเก่งทางสันติภาพ
ไม่มีใครไหว้กราบ
ผู้เก่งทางสงคราม

พุทธทาสภิกขุ

พ่อนั้นแหละ คือ ไพรี
แม่นั้นแหละ คือ ศัตรู
ถ้าเลี้ยงดูลูกไม่ถูกทาง

พุทธทาสภิกขุ

ผู้กินอยู่เกินพอดี
จงเตรียมตัวไว้ให้เต็มที
เพื่อพบกับความไม่มีอะไรจะกิน
ผู้กินอยู่แต่พอดี
มีโอกาสจะเกิดความอารี
แก่ผู้ไม่มีอะไรจะกิน

พุทธทาสภิกขุ

อย่าเป็นทุกข์ให้โง่
ทุกคนไม่ได้เกิดมา
เพื่อเป็นทุกข์

พุทธทาสภิกขุ

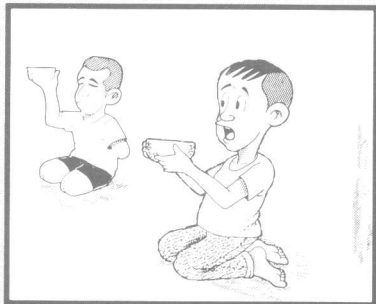

พรุ่งนี้
มีไว้สำหรับแก้ไขข้อผิดพลาดของวันนี้
มีข้อเสนอเสริมความผิดพลาด
ให้สมบูรณ์เต็มที่

พุทธทาสภิกขุ

เมื่อมือทั้งสองข้าง
ยังใช้งานได้อยู่
แล้วยังไม่มีอะไรจะกินอีก
นั่นคือภาวะ “คนสิ้นคิด”

พุทธทาสภิกขุ

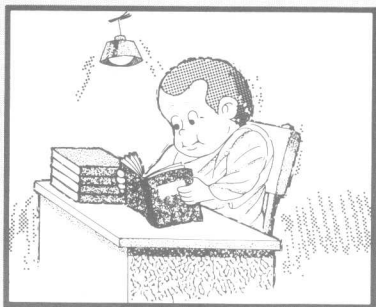
ล้มเอง ลุกเอง
ล้มตรงไหน ลุกตรงนั้น
นั่นแหละ “คนเข้มแข็ง”

พุทธทาสภิกขุ

ควรทุ่มเทสติปัญญา
มานะพยายามให้ถึงที่สุด
ในเมื่อได้ดำรงตน
อยู่บนแนวทางที่ถูกต้องแล้ว

พุทธทาสภิกขุ

- ความไม่เป็นหนี้ นีตีมาก ความเป็นหนี้มันผูกพันเหลือประมาณ รีบทำทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ เป็นการไ้หนี้
- เกิดมาในโลกที่มีประโยชน์ มีอะไรให้ครบทุกอย่าง ก็ยอมรับว่าเป็นหนี้ แล้วก็ไปทำทุกอย่างเพื่อไ้หนี้
- คือสร้างสรรค์อะไรให้โลกนี้มันดีขึ้น ให้โลกนี้มันงดงาม น่าอยู่ยิ่งขึ้น ก็เป็นการไ้หนี้บุญคุณของโลก ไม่เป็นหนี้ติดตัวไป
- ขอให้รับรู้ข้อนี้ไว้เถิด มันจะเกิดหิริโอตตปปะกัตถุญญกตเวที ขึ้นมามากมายในจิตใจ

พุทธทาส อินทปัญโญ